

Svetový geopark po stranách najnižšieho rozvodia medzi Dunajom a Tisou

Najnižšie položené rozvodie medzi Dunajom a Tisou (len 233 m n. m.) pretína železnica pri stanici Hajnáčka na území jediného svetového geoparku na Slovensku Novohrad - Nógrád, zapísaného tak do Globálnej siete geoparkov v rámci UNESCO, ako aj Európskej siete geoparkov. Jeho viaceré významné lokality, napríklad na Slovensku Filákovský hradný vrch, Šomoška s hradom a Kamenným vodopádom, ktorý treba v nadloží a po stranách očistiť od zárastov a sutiny, Hajnáčsky hradný vrch, Soví hrad, Pohanský hrad, v Maďarsku paleontologický unikát Ipolytarnóc, hrad Salgó-vár a svetové kultúrne dedičstvo Hollókő, asi netreba bližšie predstavovať. Doplňajú ich ďalšie menej známe sprístupnené miesta (napríklad Lipovianske pieskovce s pieskovcovými guľami, Soví hrad s cisternou vo vrcholovom brale, Mučínska jaskyňa po zvetranom kmeni trefohorného veľikána, Palócky „Grand kaňon“...), ale aj viaceré ešte úplne neznáme alebo nespístupnené lokality, neraz zarastené tak, že sa k nim dostanete najskôr v zime. Medzi takéto patrí na Slovensku napríklad dolina Veľkého šiatorskeho občasného vodopádu (na obálke Enviromagazínu č. 1/2013), Jurajova (Mišánikova) dolina a dolina Piešňa neďaleko Mučína, obe hlboko zarezané do trefohorného až štvrtohorného podložía, vytvárajúc strže, previsy a kolmé vysoké steny (geologické profily).

Ďalšie významné (ne)známe lokality

Taktiež viaceré významné lokality finálneho vulkanizmu s bazaltovými bralami si vyžadujú aspoň jednoduché sprístupnenie pre návštevníkov nášho svetového geoparku, napríklad Bazaltový organ na Steblovej skale, Obrie schody do neba na svahu Veľkého Hargiča/Hardeša pri obci Ratka, vrcholový Čamovský lom a Belinské skaly s Monosou, pod ktorou na území obce Radzovce archeológovia z Nitry (prof. Václav Furmánek a kol.) odkryli osadu ľudu popolnicových polí pilinskej a kyjatickej kultúry doby bronzovej pred cca 3000 rokov s najväčším pohrebiskom (celkovo bolo objavených, odkrytých a preskúmaných 1 334 hrobov). Aj táto významná archeologická lokalita po skončení archeologického výskumu v roku 1974 akosi zmizla zo sveta a ostal len projekt SAŽP a Radzoviec na jej sprístupnenie verejnosti. Po odvoze unikátnych paleon-

Termálne kúpalisko Novolandia v Rapovciach

tologických nálezov z prelomu trefohôr a štvrtohôr (kostí mastodontov, tapírov, nosorožcov, pandy, opíc...) Emilom Ebeczkým do Budapešti a Oldřichom Fejfarom do Prahy z Kostnej doliny, aj táto zarastla. Obdobne paleontologická lokalita Bujár/Bujáv pri Kalonde, neďaleko jedinečného

vom rade v rámci siedmich lokalít svetového kultúrneho a prírodného dedičstva a v jedinom svetovom geoparku. Možno sa situácia v ňom trochu zlepší po pripravovanom vybudovaní cyklotrasy po slovensko-maďarskej štátnej hranici od Kalondy do Šiatorskej Bukovinky do roku 2015.

maďarského Ipolytarnócu, tesne za štátnou hranicou, kde návštevník aj s deťmi dokáže konzumovať zážitky celý deň (vrátane pútavej výchovnej filmovej produkcie 3D a 4D o živote na tamojšej lokalite z obdobia trefohornej vulkanickej činnosti). U nás o rozvoji cestovného ruchu a environmentálnej výchovy na báze zážitku viac hovoríme, než by sme vytvorili pre tento potenciál regionálneho a miestneho rozvoja podmienky, v pr-

Bazaltový organ na Steblovej skale

Obrie schody do neba na Veľkom Hargiči

Foto: J. Klinda

V Jurajovej doline

Termálne kúpalisko

K rozvoju starostlivosti o životné prostredie a cestovného ruchu na báze zásobovacích ekosystémových služieb prispelo aj vybudovanie termálneho kúpaliska Novolandia v Rapovciach (na obálke tohto časopisu), ktoré dnes v podstate predstavuje západnú bránu do svetového Novohradského geoparku (dodnes tu však nenájdete ani zmienku o ňom, ani jeho logo, známe aj v UNESCO v Paríži). Trochu sa zabudlo aj zo strany obcí a podnikateľov, že tento svetový geopark existuje v teréne a nemožno ho stotožňovať s občianskym združením, ktoré sa ho snaží sprístupniť verejnosti.

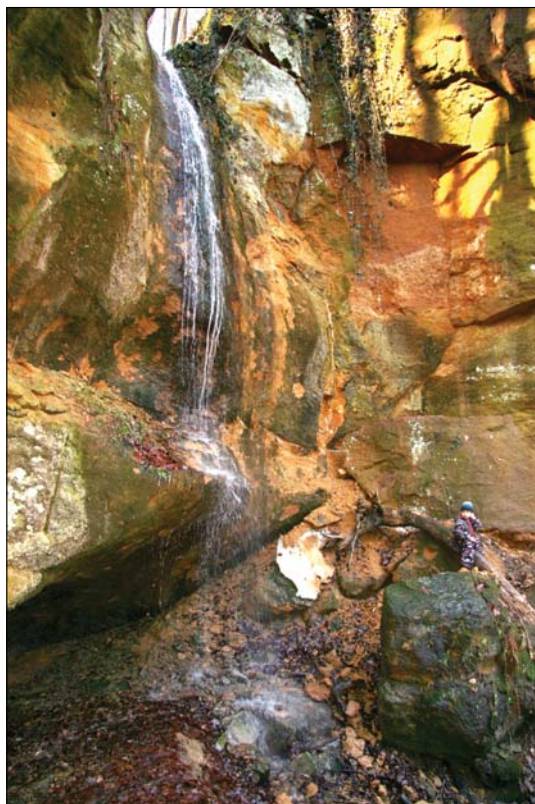
Kúpalisko na lokalite Pasiенок, ktoré otvorili verejnosti v roku 2012, sa viaže na geotermálny vrt GTL 2,

siahajúci do hĺbky 1 501 m. Tento vrt priniesol nielen nové poznatky o geologickej a tektonickej stavbe Lučenskej kotliny a jej Novohradských terás (v podloží terciérnych sedimentov so strednotriasovými a vrchnotriasovými dolomitickými vápencami a dolomítmí), ale objavil aj novú 27. geotermálnu štruktúru o rozlohe 26 km², nazvanú Lučenská kotlina (D. Vass – J. Dzúrik – J. Tomana, 2007). Termálna voda na dne vrtu dosahuje teplotu 49,28 °C a pri výstupe

na povrch ochladenú o desať stupňov na 38,1 °C, pričom sa ešte musí ochladzovať na 31 – 36 °C. Škoda, že sa pre nedostatok (neposkytnutie) finančných prostriedkov nemožno zrealizovať celý projekt na využívanie týchto zásobovacích ekosystémových služieb z vrtu, ktorého odporúčaná výdatnosť je 11,25 l. s⁻¹ a mineralizácia vody dosahuje až 12 650 mg. l⁻¹ (ide o natriumhydrogénuhličitanový typ vody), takže dostala pomenovanie „reliktná morská voda“. Keďže je pritom mikrobiálne nezávadná a sekundárne neznečistená, možno ju priamo využívať na vonkajšiu i vnútornú balneoterapiu i inhaláciu – na liečenie nervových, kožných, žalúdočných a črevných chorôb, chorôb pohybového a obehového ústrojenstva a chorôb z povolania.

Využitie ekosystémových služieb

Snáď sa v ďalších rokoch podarí Novolandiu dobudovať podľa pôvodných zámerov a vytvorí sa aj ďalšie „brány“ do svetového Novohradského geoparku, v prvom rade severná pri kúrii vo Veľkých Dravciach a južné na hranici Kalonda – Ipolytarnóc a Šiatorská Bukovinka – Somoskőújfalú. Z východu by sa o tento post malo uchádzať Jesenské

Veľký Šiatorošský občasný vodopád

Foto: J. Klinda

Foto: J. Klinda

V doline Piešňa

alebo dokonca Rimavská Sobota; obdobne smerom na západ mesto Lučenec, taktiež s vybudovanou a budovanou environmentálnou, sociálno-ekonomickou a kultúrnou infraštruktúrou s potrebou nových aj netradičných rozvojových aktivít.

Hlavnými centrami svetového geoparku Novohrad – Nógrád však ostávajú mestá Filakovo a Salgótarján, ktoré by sa mali stať základňami výkonu jeho budovania, manažovania a propagácie s využitím na podporu cestovného ruchu, stredného a malého podnikania a územného rozvoja. Nemali by však zaošťať ani ostatné centrá – obce s rozvojovým potenciálom pre turizmus, kde by sa „logo geoparku“ malo objaviť na všetkých verejných miestach, kultúrnych i prírodných pamiatkach, na ubytovacích a rekreačných zariadeniach, slušných budovách poskytujúcich obchodné a iné služby, pohľadniciach, suveníroch, tričkách, čiapkách a podobne. Tak to funguje všade v zahraničí. V podstate ide o biznis. Tieto možnosti využitia ekosystémových služieb si však vyžadujú okrem rozvinutia miestnych iniciatív a snaženia obyvateľov aj podporu okresov, kraja, štátu a Európskej únie, napríklad v rámci komplexného väčšieho projektu na sprístupnenie významných lokalít geoparku a vybudovanie príslušnej infraštruktúry pre všetky kategórie návštevníkov a turistov (peších, cyklistov i motoristov), ale, samozrejme, aj v prospech miestnych podnikateľov, občianskych združení a všetkých občanov. Keď sa značka svetovosti všade inde v cestovnom ruchu dokáže veľmi výhodne predať, tak by sa mala dať predať aj u nás.

Mgr. Adriána Kušíková, RNDr. Jozef Klinda
členovia pracovnej skupiny MŽP SR na aktualizáciu vládnej
Konceptie geoparkov SR